

ELPA PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOS SPRENDIMAS

Nr. 189/12/COL

2012 m. gegužės 22 d.

dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo netaikymo elektros energijos gamybai ir didmeninei prekybai ja Norvegijoje

ELPA PRIEŽIŪROS INSTITUCIJA,

Institucija atsakymą į prašymą iš Norvegijos gavo 2012 m. kovo 20 d. raštu, iš pareiškėjų – 2012 m. kovo 22 d. raštu.

atsižvelgdama į Europos ekonominės erdvės susitarimą,

atsižvelgdama į Susitarimo dėl Europos ekonominės erdvės XVI priedo 4 punkte nurodytą aktą, nustatantį viešųjų pirkimų sutarčių komunalinių paslaugų sektoriuje sudarymo tvarką (2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo ⁽¹⁾) (toliau – Direktyva 2004/17/EB), ypač į jo 30 straipsnį,

atsižvelgdama į ELPA valstybių susitarimą dėl Priežiūros institucijos ir Teisingumo Teismo įsteigimo (toliau – Priežiūros institucijos ir Teismo susitarimas), ypač į jo 1 protokolo 1 ir 3 straipsnius,

atsižvelgdama į 2012 m. sausio 24 d. įmonių „Akershus Energi Vannkraft AS“, „E-CO Energi AS“, „EB Kraftproduksjon AS“ ir „Østfold Energi AS“ (toliau – pareiškėjai) Institucijai pateiktą prašymą,

atsižvelgdama į ELPA priežiūros institucijos (toliau – Institucija) 2012 m. balandžio 19 d. sprendimą, suteikiantį narėi, konkrečiai atsakingai už viešuosius pirkimus, teisę priimti tam tikrus sprendimus viešųjų pirkimų srityje (Sprendimas Nr. 138/12/COL),

pasikonsultavusi su ELPA viešųjų pirkimų komitetu, padedančiu ELPA priežiūros institucijai,

kadangi:

I. FAKTAI

(1) 2012 m. sausio 24 d. pagal Direktyvos 2004/17 30 straipsnio 5 dalį Institucija gavo prašymą iš įmonių „Akershus Energi Vannkraft AS“, „E-CO Energi AS“, „EB Kraftproduksjon AS“ ir „Østfold Energi AS“ patvirtinti Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 dalies taikymą hidroelektros energijos gamybos ir didmeninės prekybos Norvegijoje veiklai. 2012 m. vasario 17 d. raštu Institucija paprašė Norvegijos (įvykio Nr. 624270) ir pareiškėjų (įvykio Nr. 624258) pateikti papildomos informacijos.

(2) Pareiškėjų, kurie laikytini valstybinėmis įmonėmis, kaip apibrėžta Direktyvoje 2004/17/EB, prašymas, kaip teigiama paraiškoje, susijęs su hidroelektros energijos gamyba ir didmenine prekyba.

II. TEISINIS PAGRINDAS

(3) Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 straipsnyje numatyta, kad sutartims, skirtoms suteikti galimybę pradėti vykdyti 3–7 straipsniuose minėtą veiklą, Direktyva 2004/17 netaikoma, jei ELPA valstybėje, kurioje ji yra vykdoma, tokią veiklą tiesiogiai veikia konkurencija rinkose, į kurias pateikti nėra jokių apribojimų.

(4) Pagal Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 5 dalį perkančiosios institucijos gali pateikti paraišką dėl 30 straipsnio 1 dalies taikymo, jei tai numatyta susijusiuose EEE valstybės teisės aktuose. Pagal 2006 m. balandžio 7 d. reglamento Nr. 403 dėl viešųjų pirkimų komunalinių paslaugų sektoriuje (*Forskrift nr. 403 av 7. April 2006 om innkjøp i forsyningssektorene*) 15–1 skyriaus 2 straipsnį perkančiosios institucijos Institucijai gali pateikti paraišką dėl Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 dalies taikymo, jei jos gavo Norvegijos konkurencijos tarnybos nuomonę.

(5) 2011 m. kovo 16 d. pareiškėjai gavo Norvegijos konkurencijos tarnybos nuomonę, kurioje ji padarė išvadą, kad tokią veiklą tiesiogiai veikia konkurencija rinkoje, į kurią pateikti nėra jokių apribojimų.

(6) Patekimas į rinką laikomas neribojamu, jei valstybė įgyvendino ir taiko atitinkamus EEE teisės aktus, kuriais atveriamas atitinkamas sektorius ar jo dalis. Šie teisės aktai išvardyti Direktyvos 2004/17/EB XI priede, kuriame nurodyta, kad elektros energijos sektoriui taikoma 1996 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/92/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių ⁽²⁾. Direktyvą 96/92/EB pakeitė

⁽¹⁾ OL L 134, 2004 4 30, p. 1.

⁽²⁾ OL L 27, 1997 1 30, p. 20.

2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 96/92/EB⁽¹⁾ (toliau – Direktyva 2003/54/EB), kuri įtrauka į EEE susitarimo IV priedo 22 punktą. Todėl pateikimas į rinką laikomas neribojamu, jei Norvegijos valstybė įgyvendino ir taiko Direktyvą 2003/54/EB.

- (7) Konkurencijos sąlygas reikėtų vertinti įvairiais rodikliais, iš kurių nė vienas *per se* nėra lemiamas. Vertinant rinkas, kurioms skirtas šis sprendimas, vienas iš kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti, yra pagrindinių rinkos dalyvių užimama atitinkamos rinkos dalis. Kitas kriterijus – koncentracijos tose rinkose laipsnis. Turint omenyje atitinkamų rinkų ypatumus, reikėtų atsižvelgti ir į kitus kriterijus, kaip antai balansavimo rinkos veikimą, kainų konkurenciją ir vartotojų polinkį keisti tiekėją.

III. VERTINIMAS

Rinkos apibrėžimas

Produkto rinka

- (8) Atitinkama produkto rinka yra elektros energijos gamyba ir didmeninė prekyba ja⁽²⁾. Todėl rinka apima elektros energijos, skirtos tiesiogiai perparduoti stambiems pramonės klientams ar mažmenininkams, gamybą elektrinėse ir importą jungiamosiomis linijomis.

Geografinė rinka

- (9) Didmeninė Norvegijos energijos rinka yra labai integruota į Šiaurės šalių rinką (Danija, Norvegija, Švedija ir Suomija). Didelė Šiaurės regiono pagamintos elektros energijos dalis parduodama bendroje Šiaurės regiono fizinio elektros energijos perdavimo sutarčių biržoje, kurią administruoja „Nord Pool Spot AS“ (toliau – „Nord Pool“). „Nord Pool“ Šiaurės regiono elektros energijos birža šiuo metu apima didmenines energijos rinkas Norvegijoje, Švedijoje, Danijoje, Suomijoje ir Estijoje.
- (10) „Nord Pool“ eksploatuoja dvi fizinės didmeninės prekybos elektros energija rinkas: „Elspot“ „kitos dienos“

⁽¹⁾ OL L 176, 2003 7 15, p. 37. 2005 m. gruodžio 2 d. EEE jungtinio komiteto sprendimu Nr. 146/2005 (OL L 53, 2006 2 23, p. 43) Direktyva 2003/54/EB buvo įtraukta į EEE susitarimą ir įsigaliojo ELPA valstybėse 2007 m. birželio 1 d.

⁽²⁾ Žr. Europos Komisijos sprendimus 2011 m. sausio 26 d. byloje COMP/M.5978 – GDF Suez/International Power, 2008 m. gruodžio 22 d. byloje COMP/M.5224 – EDF/British Energy, 2006 m. lapkričio 14 d. byloje COMP/M.4180 – Gaz de France/Suez ir 2004 m. gruodžio 9 d. byloje M.3440 – EDP/ENI/GDP. Taip pat žr. Komisijos priimtus sprendimus dėl Direktyvos 2004/17/EB netaikymo elektros energijos gavybai ir pardavimui Švedijoje ir Suomijoje; 2006 m. birželio 19 d. sprendimas, kuriuo nustatoma, kad Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 dalis taikoma elektros energijos gamybai ir pardavimui Suomijoje, išskyrus Alandų salas, ir 2007 m. spalio 29 d. sprendimas, kuriuo nustatoma, kad Direktyva 2004/17/EB netaikoma elektros energijos gamybai ir pardavimui Švedijoje.

rinka, kurioje kasdien prekiaujama valandinėmis energijos sutartimis, pagal kurias energija fiziškai perduodama per kitos dienos 24 valandų laikotarpį, ir „Elbas“ – nuolatinė tarpvalstybinė vienos dienos rinka, kuri priderinama prie „kitos dienos“ rinkoje sudarytų sandorių likus ne mažiau nei valandai iki perdavimo. 2010 m. šios rinkos kartu apėmė 74 % Šiaurės regiono elektros suvartojimo ir sudarė 307 TWh. Dėl likusios pardavimų apimties dvišaliai tariai tiekėjas ir klientas.

- (11) Šiaurės rinka suskirstyta į keletą konkurso sričių, kurios sujungtos jungiamosiomis linijomis. Prekybos kaina „Elspot“ rinkoje paremta visų rinkos dalyvių pardavimo ir pirkimo kainomis ir nustatyta, kad kiekvieną 24 valandų laikotarpio valandą rinkoje būtų pasiūlos ir paklausos pusiausvyra. „Elspot“ kainos mechanizmas pritaiko energijos srautą jungiamosiomis linijomis prie esamos prekybos apimties, nustatytos Šiaurės regiono perdavimo sistemos operatorių.
- (12) Perdavimo pajėgumų apribojimai Šiaurės regione gali sukelti laikiną perkrovą, dėl kurios Šiaurės regionas suskirstomas į keletą mažesnių geografinių rinkų. Jungiamosiose linijose tarp Šiaurės šalių ir Norvegijoje tinklo perkrovai sumažinti naudojami kainos mechanizmai taikant skirtingas „Elspot“ sričių kainas. Todėl kainos nustatymo srityse gali būti taikomos skirtingos kainos – taip toje srityje išlaikoma pasiūlos ir paklausos pusiausvyra.
- (13) Todėl atitinkama geografinė rinka gali kisti kas valandą. Esant perkrovai atitinkama geografinė rinka yra mažesnė nei Šiaurės regionas ir gali sutapti su šalių konkurso sritimis.
- (14) Šiuo metu Norvegijoje yra penkios konkurso sritys⁽³⁾.
- (15) Tačiau procentinė valandų, kuriomis skiriasi Šiaurės regiono sričių kainos, dalis yra ribota:

Kainos nustatymo sritis	% valandų, kuriomis sritis atskirtos
Nr. 1 – Oslas	1,4 %
Nr. 2 – Kristiansandas	16,4 %
Nr. 3 – Trondheimas	6,2 %
Nr. 4 – Trumsė	6,6 %
Nr. 5 – Bergenai	4,1 %

2010 3 15 – 2011 3 11

⁽³⁾ Oslas – Nr. 1, Kristiansandas – Nr. 2, Trondheimas – Nr. 3, Trumsė – Nr. 4 ir Bergenai – Nr. 5. 2011 m. rugsėjo 5 d. riba tarp konkurso sričių Nr. 2 ir Nr. 5 buvo perkelta į šiaurę dėl naujos veikti pradėjusios linijos. Į šį pokytį paraiškoje pateiktais duomenimis neatsižvelgiama.

Didžiąją dalį laiko kainos nustatymo sritys yra sujungtos:

Kainos nustatymo sričių junginys	% valandų, kuriomis sritys sujungtos
Nr. 1 – Nr. 2	77,7 %
Nr. 1 – Nr. 3	48,0 %
Nr. 1 – Nr. 5	94,9 %
Nr. 2 – Nr. 5	76,6 %
Nr. 3 – Nr. 4	89,9 %
Nr. 1 – Nr. 2 – Nr. 5	75,7 %
Nr. 3 – Nr. 4 – Švedija	76,3 %

2010 3 15 – 2011 3 11

Norvegijos kainos nustatymo sritys paprastai sujungtos su Švedija.

- (16) Perkrovų atsiradimo galimybė gali kelti susirūpinimą dėl galimo laikino kliūčių išnaudojimo, kuris galėtų padidinti įtaką vietinėje rinkoje. Tuo remdamasi Norvegijos konkurencijos institucijos atitinkamą geografinę rinką apibrėžė kaip Šiaurės regioną valandomis be perkrovų ir mažesnę nei Šiaurės regionas perkrovų valandomis ⁽¹⁾.
- (17) Klausimas, ar rinką reikėtų apibrėžti kaip apimančią Šiaurės regioną ar kaip mažesnės apimties, paliekamas atviras, kadangi analizės rezultatai, paremti tiek siauresne, tiek platesne apibrėžtimi, lieka tokie patys.

Patekimas į rinką

- (18) Remiantis šiuo metu turima informacija, kiek tai susiję su šiuo sprendimu, atrodo, kad Norvegija įgyvendino ir taiko Direktyvą 2003/54/EB. Todėl, remiantis 30 straipsnio 3 dalies pirma pastraipa, reikėtų laikyti, kad visoje Norvegijos teritorijoje galimybės patekti į rinką neribojamos.

Konkurencijos poveikis

- (19) Institucija, pritariant Europos Komisijai ⁽²⁾, išanalizuos trijų pagrindinių gamintojų rinkos dalį, rinkos koncentracijos laipsnį ir rinkos likvidumo laipsnį.

⁽¹⁾ Žr. Viešojo administravimo ministerijos 2002 m. spalio 14 d. sprendimą *Statkraft – Agder Energi* ir 2003 m. vasario 7 d. sprendimą *Statkraft – Trondheim Energiverk*.

⁽²⁾ 2006 m. birželio 19 d. sprendimas, kuriuo nustatoma, kad Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 dalis taikomas elektros energijos gamybai ir pardavimui Suomijoje išskyrus Alandų salas ir 2007 m. spalio 29 d. sprendimas, kuriuo nustatoma, kad Direktyva 2004/17/EB netaikoma elektros energijos gamybai ir pardavimui Švedijoje, 7–13 dalys.

- (20) Europos Komisijos nuomone, elektros energijos gamybos atžvilgiu „vienas konkurencijos laipsnio rodiklis nacionalinėse rinkose yra trijų didžiausių gamintojų bendra rinkos dalis“ ⁽³⁾.

- (21) Bendra trijų didžiausių gamintojų rinkos dalis pagal gamybos apimtį Šiaurės regione 2010 m. buvo 45,1 % („Vattenfall“ – 18,8 %, „Statkraft“ – 13,3 % ir „Fortum“ – 13 %) – tai yra priimtino lygio dalis.

- (22) Norvegijos rinkos koncentracijos laipsnis pagal Herfindahl'o ir Hirschmano indeksą (HHI) 2008 m. buvo 1 826 ⁽⁴⁾.

- (23) Šiaurės regiono didmeninė elektros energijos rinka laikytina konkurencinga. Perėjimas prie atvirosios rinkos Šiaurės regione buvo labai sėkmingas. 1996 m. atsidarius bendrai Norvegijos ir Švedijos rinkai, kitos Šiaurės šalys vėliau buvo integruotos į šią rinką; Suomija 1998 m., Danija 1999–2000 m. ir Estija 2010 m. 2010 m. Šiaurės regione apie 74 % suvartotos elektros buvo parduota per biržą. Biržoje registruota per 300 prekyautojų.

- (24) Kaip nurodyta pirmiau, dėl perkrovos kylančios kliūtys yra retos ir laikinos. Todėl esama nuolatinio konkurencinio spaudimo, susidarancio dėl galimybės įsigyti elektros energijos iš už Norvegijos ribų. Mokesčiai už elektros energijos perdavimą tarp Šiaurės šalių neimami. Kadangi Norvegijos ir kitų kainų nustatymo sričių sąsajos dažnai nėra perkrautos, investuoti elektros energijos sektoriuje Norvegijos teritorijoje neįmanoma neatsižvelgiant į kitus Šiaurės šalių rinkos gamintojus. Be to, didmenines elektros energijos kainas nustato „Nord Pool“, kuri valdo labai likvidžios prekybos platformą.

- (25) Be to, rodikliu taip pat reikėtų laikyti balansuojančiųjų rinkų veikimą, kalbant ne tik apie gamybą, bet ir apie didmeninės prekybos rinkas. Iš esmės, rinkos dalyvis, kurio gamybos portfelis sunkiai pritaikomas pirkėjų ypatumams, gali susidurti su rizika, susijusia su skirtumu tarp kainos, už kurią PSO (perdavimo sistemos operatorius) parduos balansinę energiją, ir kainos, už kurią jis vėl pirs perteklinę produkciją. Šias kainas tiesiogiai nustatyti gali PSO priežiūros institucija; arba gali būti panaudotas rinka pagrįstas mechanizmas, kai kaina nustatoma remiantis kitų gamintojų pasiūlymais, siekiant reguliuoti tiekėjams arba vartotojams skirtą gamybą. Šiaurės šalyse yra beveik visiškai integruota balansuojančioji rinka,

⁽³⁾ Žr. Dujų ir elektros energijos vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaitą, COM (2005) 568 galutinis, 2005 11 15, 2007 m. spalio 29 d. sprendimą, kuriuo nustatoma, kad Direktyva 2004/17/EB netaikoma elektros energijos gamybai ir pardavimui Švedijoje.

⁽⁴⁾ Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą, Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui, Dujų ir elektros vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaitos techninį priedą, COM (2010) 84 galutinis, p. 12.

skirta tiekti balansinę energiją; jos pagrindiniai požymiai: kainas lemia rinka, nedidelis pirkimo iš PSO bei pardavimo kainų skirtumas, todėl ją reikėtų laikyti tiesioginės konkurencijos rodikliu.

- (26) Todėl į šiuos veiksnius turėtų būti atsižvelgiama kaip į tiesioginės konkurencijos didmeninės prekybos rinkoje rodiklį, neatsižvelgiant į tai, ar geografinė rinkos apibrėžtis apima visą Šiaurės regioną ar yra siauresnė.

IV. IŠVADA

- (27) Atsižvelgiant į pirmiau minėtus rodiklius Norvegijoje, turėtų būti laikoma, kad Norvegijoje laikomasi Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 dalyje nustatytos tiesioginės konkurencijos sąlygos elektros energijos gavybos ir didmeninės prekybos atžvilgiu. Be to, kaip pažymėta 18 konstatuojamojo dalyje, reikia laikyti, kad tenkinama neribotos galimybės patekti į rinką sąlyga. Todėl Direktyva 2004/17/EB neturėtų būti taikoma, kai perkantieji subjektai pasirašo sutartis, skirtas suteikti galimybę Švedijoje gaminti arba parduoti (didmeniniu arba mažmeniniu būdu) elektros energiją, bei kai jie rengia projektų konkursus siekiant vykdyti tokią veiklą Švedijoje.
- (28) Šis sprendimas yra pagrįstas teisine ir faktine 2012 m. sausio 24 d. padėtimi, apie kurią sprendžiama iš pareiškėjų pateiktos informacijos. Jį galima keisti, jeigu, iš esmės pasikeitus teisinei arba faktinei padėčiai, nebebūtų tenkinamos Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnio 1 dalies taikymo sąlygos.
- (29) Šis sprendimas priimtas tik išimties pagal Direktyvos 2004/17/EB 30 straipsnį taikymo tikslu ir nedaro įtakos konkurencijos taisyklių taikymui.

- (30) Šis sprendimas taikomas elektros energijos gamybai ir didmeninei prekybai ja Norvegijoje ir netaikomas elektros energijos perdavimo, paskirstymo ir mažmeninio tiekimo veiklai.

- (31) Šiame sprendime numatytos priemonės atitinka ELPA priežiūros institucijai padedančio ELPA viešųjų pirkimų komiteto nuomonę.

PRIĖMĖ ŠĮ SPRENDIMĄ:

1 straipsnis

Susitarimo dėl Europos ekonominės erdvės XVI priedo 4 punkte nurodytas aktas, nustatantis viešųjų pirkimų sutarčių komunalinių paslaugų sektoriuje sudarymo tvarką (Direktyva 2004/17/EB) netaikomas perkančiųjų subjektų sudaromoms sutartims, kurių paskirtis – suteikti elektros energijos gavybos ir didmeninio pardavimo Norvegijoje galimybę.

2 straipsnis

Šis sprendimas skirtas Norvegijos Karalystei.

Priimta Briuselyje 2012 m. gegužės 22 d.

ELPA priežiūros institucijos vardu

Sverrir Haukur GUNNLAUGSSON
Kolegijos narys

Xavier LEWIS
Direktorius